

EUROPA CU DOUĂ VITEZE ȘI POZIȚIA ROMÂNIEI

TWO-SPEED EUROPE AND ROMANIA'S POSITION

Petre Prisecaru*

Institutul de Economie Mondială – Academia Română, București, România

Rezumat

Europa cu două sau mai multe viteze și alte concepte legate de integrarea diferențiată sau flexibilă au apărut în anii 90 după Maastricht și au condus la introducerea în tratate a unor prevederi referitoare la cooperarea întărită sau consolidată. După eșecul Tratatului Constituțional, dar mai ales după șocul puternic al Brexit-ului s-a vehiculat din nou ideea unei Europe cu două viteze, ceea ce s-a tradus prin scenariul nr.3 (din 5), avansat de președintele Comisiei Europene referitor la evoluția UE până în 2025, prezentat la 1 martie 2017, scenariu promovat de nucleul dur sau fondator al Comunității Europene, dar neagreat de statele din afara Zonei euro. La Roma, la 25 martie 2017, statele membre UE și-au exprimat intenția de acțiune comună, cu ritmuri și intensități diferite acolo unde va fi necesar, dar mergând în aceeași direcție, așa cum s-a făcut în trecut, în conformitate cu tratatele și păstrând ușa deschisă celor care doresc să se alăture mai târziu.

Cuvinte-cheie: Europa cu două viteze, integrare diferențiată, cooperare consolidată, Brexit, scenariu, nucleul dur al integrării

Clasificare JEL: F15, H77

Abstract

Two-speed or multi-speed Europe and other concepts related to differential or flexible integration occurred in the 90s after Maastricht, and led to the introduction into the Treaties of some provisions on enhanced cooperation. After the failure of the Constitutional Treaty, and especially after the strong shock triggered by Brexit, the idea of a two-speed Europe came up again, leading to Scenario No. 3 (out of 5) advanced by the President of the European Commission regarding the EU evolution until 2025, presented on March 1, 2017, and promoted by the hard core of the European Community, but not endorsed by countries outside the euro area. In Rome on March 25, 2017, EU Member States have expressed their intention of joint action, with different paces and intensities where necessary, but going in the same direction as in the past, in accordance with the Treaties and keeping the door open to those wishing to join later.

Key words: two-speed Europe, differential integration, enhanced cooperation, Brexit, scenario, the hard core

JEL Classification: F15, H77

* Autor de contact: dr. Petre Prisecaru, e-mail: petreprisecaru@yahoo.com. Articolul reprezintă contribuția parțială a autorului la studiul *O propunere de viziune strategică a UE* coordonat de Petre Prisecaru și Andreea Drăgoi, Institutul de Economie Mondială, București, 2017.

1. Introducere

În urmă cu aproape 30 de ani, înainte de demararea proiectului Uniunii Economice și Monetare (UEM), care a început în 1990 cu primul stadiu, anterior Tratatului Uniunii Europene (Maastricht), s-au vehiculat concepte legate de integrarea flexibilă sau diferențiată, care după Maastricht (1992) s-au înmulțit și diversificat apreciabil având în vedere dificultățile potențiale de realizare a uniunii monetare cu toate statele membre. Nu trebuie uitat că la Maastricht Marea Britanie și Danemarca au optat pentru neintrarea în uniunea monetară. În 1994 creștin democrații germani Wolfgang Schäuble și Karl Lamers au lansat conceptul de Kerneuropa (Core Europe), care s-a tradus și a fost consacrat de fostul președinte al Franței Jacques Chirac sub denumirea de Europa cu două sau mai multe viteze. Alte concepte cu înțeles sau conținut similar, menite să caracterizeze integrarea flexibilă sau diferențiată, sunt: Europa cercurilor concentrice, lansat de consilierii lui Helmut Kohl, cancelarul Germaniei, Michael Mertes și Norbert Prill, dar consacrat de fostul prim ministru francez Eduard Balladur, Europa à la carte, lansat de fostul prim ministru britanic John Major, Europa cu geometrie variabilă, atribuit creștin democrațiilor germani.

Au existat trei momente importante când s-a vehiculat mai intens conceptul Europei cu două viteze. Primul a fost după Maastricht din cauza sistemului de „opting out” acceptat pentru Marea Britanie și Danemarca și ulterior pentru Suedia (devenită membră a UE în 1995), din cauza temerilor legate de extinderea Comunității Europene spre centrul și estul Europei și a marilor provocări interne induse de chestiunile reformelor politicilor și instituțiilor și de progresul integrării sociale și politice, dar și de provocările externe, induse de complexitatea și caracteristicile procesului de globalizare. Al doilea a fost după eșecul înregistrat de ratificarea Tratatului Constituțional din cauza rezultatelor referendumurilor din Franța și Olanda, care au demonstrat că Franța nu se mai putea erija în promotoarea accelerării integrării europene și că motorul franco-german era de domeniul trecutului. Al treilea este după șocul puternic al Brexit-ului, rezultatul referendumului din Marea Britanie reprezentând o mare surpriză pentru liderii politici europeni, dar și un moment de reflecție profundă privind viitorul UE.

Interesant este faptul că, totuși, conceptele asociate integrării flexibile sau diferențiate au plecat de la premisa necesității adâncirii integrării economice, dar și a accelerării integrării europene în domeniul social și politic. De aceea, a apărut ca instrument de realizare a acestei doleanțe cooperarea consolidată sau întărită, ca a treia metodă de guvernanta a UE după metoda comunitară, bazată pe legislația secundară, pe acquis-ul comunitar și pe triumphiul instituțional clasic, pe metoda deschisă de coordonare bazată pe linii directe, pe etaloane și indicatori de performanță, pe diseminarea celor mai bune practici și învățare reciprocă. Cooperarea consolidată vizând conlucrarea limitată a unui număr de state membre s-a bazat pe prevederile tratatelor și pe rolul major jucat de Consiliul de Miniștri al UE, ca principal inițiator și decident.

Lărgirea semnificativă a UE de la 12 state membre în 1992 la 15 state membre în 1995, apoi la 25 state membre în 2014 și la 27 state membre în 2017 a complicat mult guvernanta UE, luarea deciziilor și asigurarea coeziunii economice, sociale, teritoriale. Să nu

uităm că Jacques Delors, fostul președinte al Comisiei Europene (cu trei mandate) a definit uniunea economică ca având drept componente majore piața unică, reguli comune privind concurența, coeziunea economică și socială, armonizarea și coordonarea politicilor macroeconomice. Realizarea pieței unice bazată pe cele patru libertăți fundamentale s-a dovedit un proces de durată, deși nu foarte dificil, în schimb asigurarea coeziunii economice și sociale necesită o perioadă foarte îndelungată și un consistent sprijin financiar comunitar. Armonizarea și coordonarea politicilor macroeconomice a început odată cu încheierea Pactului de Stabilitate și Creștere de la Amsterdam din 1997, care a fost reformat și completat după criza financiară și economică globală prin diverse mecanisme și tratate, cum ar fi Mecanismul European de Stabilitate, Semestrul European, Pachetul legislativ de 6 măsuri, Pactul Europlus, Tratatul de Stabilitate Fiscală.

Exponenții principalelor curente de gândire în domeniul analizei procesului de integrare europeană au avut atitudini diferite față de Europa cu două sau mai multe viteze: neofuncionaliștii au considerat că o Europă cu mai multe viteze ar fi inevitabilă, interguvernamentiștii lăsau procesul la latitudinea guvernelor naționale, în timp ce supranaționaliștii și federaliștii, adepți ai integrării politice, nu au agreat acest concept, a cărui aplicare ar fi însemnat întârzierea coeziunii sau omogenizării economice și sociale și a unificării politice a Europei (Prisecaru, 2006). Practic, complexitatea și dificultățile procesului de integrare europeană, precum și persistența unor disensiuni majore pe chestiunile de ordin constituțional și strategic au divizat Comunitatea Europeană în două tabere: cea a partizanilor integrării depline, inclusiv pe plan social și politic și cea a adepților statu-quo-ului bazat pe cooperarea de tip interguvernamental. Din prima tabără a făcut parte nucleul dur al integrării europene sau statele fondatoare (cele șase), cărora li s-au asociat și alte state, cum sunt Austria, Finlanda, Spania, iar din a doua Marea Britanie, Suedia și o parte din statele nou intrate.

Spațiul Schengen, Protocolul Social și Zona euro au fost folosite de neofuncionaliști ca argumente pentru existența unei Europe cu mai multe viteze, plecând de la constatarea că nu toate statele membre doresc sau sunt pregătite să avanseze rapid pe calea integrării depline sau complete. Confuziile de ordin conceptual și metodologic privind integrarea flexibilă sau diferențiată și instrumentul său de implementare prevăzut de tratate, cooperarea consolidată (întărită) au fost evidente în pofida analizei atente a realizărilor efective anterioare și perspectivelor deschise de prevederile tratatelor, inclusiv de cel de la Lisabona, de inițiativele existente și proiectele posibile. Giovanni Grevi (2006) de la European Policy Centre considera că abordarea metodologică a integrării flexibile prezenta trei aspecte esențiale, primul era cel al clarificării și interpretării unitare a terminologiei folosite, pentru că existau termeni sau concepte care aveau înțeles diferit pentru diverși lideri, experți, teoreticieni, fiind necesară o interpretare unitară a acestora; al doilea aspect privea definirea mai precisă a domeniilor sau politicilor implicate, întrucât ea a fost destul de vagă, cu excepția poate a politicii de apărare; al treilea aspect era cel al credibilității partizanilor sau susținătorilor integrării flexibile, pentru că susținătorul cel mai fervent al integrării flexibile, Franța, ar fi abuzat de o retorică excesivă axată pe rolul locomotivei franco-germane în potențarea integrării europene în condițiile în care unii politicieni francezi și chiar opinia publică au creat

unele obstacole și chiar blocaje procesului, cum a fost și referendumul din 2005, care a însemnat decesul Tratatului Constituțional, precum și încălcarea frecventă a prevederilor Pactului de Stabilitate și Creștere. Dar nu interpretarea și utilizarea diferită a unor termeni și concepte privind integrarea flexibilă, precum și modul în care sunt conturate perspectivele și direcțiile politice de concretizare a sa reprezintă chestiunea cea mai importantă, ci realizările concrete destul de modeste prin transpunerea în practică a conceptelor respective și a prevederilor tratatelor. Chiar între Franța și Germania au existat unele neînțelegeri pe tema integrării politice (vezi reacția franceză la propunerea de federalizare a lui Joschka Fischer din mai 2000), a contribuției la bugetul comunitar și îndeosebi a reformei politicii agricole comune. Practic, după criza financiară Franța s-a raliat aproape total propunerilor și inițiativelor Germaniei de reformare profundă a UE, ceea ce denotă că Germania a devenit prin forța sa economică și financiară liderul de necontestat al UE.

Recent, platforma *Debating Europe* a prezentat unele argumente contra și pro Europa cu mai multe viteze (Debating Europe, 2017).

Argumente contra:

- a) perpetuarea diviziunilor în dauna egalității, cu riscul exiturilor;
- b) subminarea solidarității, cu Germania și Franța făcând jocurile, cu marginalizarea celor din afara miezului și cu formarea de coaliții apare riscul dezmembrării UE;
- c) complexitatea arhitecturii instituționale a UE poate duce la blocaje în luarea deciziei ce pot afecta și încrederea cetățenilor.

Argumente pro:

- a) promovarea mai facilă a valorilor europene de bază după Brexit, pentru miezul UE este mai ușoară accelerarea integrării economice și politice;
- b) recunoașterea realității, avem o Europă cu mai multe viteze, cu cel puțin două prin Zona euro și Zona non-euro;
- c) o dimensiune a integrării economice nu se potrivește tuturor statelor, economiile diferă, problemele diferă, mai ales între Nord și Sud, între Vest și Est.

2. Prevederile tratatelor privind cooperarea consolidată (întărită)

Deși cooperarea consolidată a fost introdusă prin Tratatul de la Amsterdam pentru chestiuni penale și de cooperare judiciară, totuși, adoptarea Acordului Schengen este considerată debutul oficializării mecanismului de cooperare consolidată. Acesta a fost creat de către statele membre ale Comunității Europene în afara structurilor sale, din cauza lipsei consensului în rândul tuturor membrilor privind eliminarea controalelor la frontieră, ulterior Acordul Schengen fiind inclus în dreptul Uniunii Europene prin Tratatul de la Amsterdam. Tratatul de la Nisa a simplificat mecanismul cooperării consolidate și a interzis opoziția față de crearea unei astfel de cooperări și a introdus de asemenea cooperarea pentru politica externă și de securitate, cu excepția problemelor apărării. Tratatul de la Lisabona a extins

cooperarea consolidată pentru a include apărarea, și a prevăzut în plus posibilitatea stabilirii unei cooperări structurate permanente în domeniul apărării.

În *Tratatul Comunității Europene* exista **articolul 11** (fostul articol 5a), articol modificat prin Tratatul de la Nisa, prin care statele membre care își propuneau să stabilească între ele o cooperare consolidată într-unul din domeniile menționate de tratat prin adresarea unei cereri Comisiei Europene, puteau prezenta Consiliului de Miniștri al UE o propunere în acest sens. În cazul în care nu prezenta o astfel de propunere, Comisia trebuia să comunice statelor membre în cauză motivele pentru care a procedat astfel. Autorizarea de a proceda la cooperarea consolidată se acorda, cu respectarea articolelor 43-45 din Tratatul privind Uniunea Europeană, de către Consiliul de Miniștri, care hotăra, cu majoritate calificată, în privința propunerii Comisiei, și după consultarea Parlamentului European. În cazul în care cooperarea consolidată privea un domeniu care ținea de procedura menționată la articolul 251 din tratat, era necesar avizul Parlamentului European. Un membru al Consiliului putea solicita sesizarea Consiliului European. După ce chestiunea era ridicată în Consiliul European, Consiliul de Miniștri putea hotărî în conformitate cu procedura stabilită. Actele și deciziile necesare punerii în aplicare a acțiunilor de cooperare consolidată se supuneau tuturor dispozițiilor relevante ale tratatului, în afara cazului în care articolul 11 și articolele 43-45 din Tratatul privind Uniunea Europeană prevedeau altfel. **Articolul 11a** (articol adăugat prin Tratatul de la Nisa) stipula că orice stat membru care dorea să participe la cooperarea consolidată instituită în temeiul articolului 11 trebuia să notifice această intenție Consiliului de Miniștri și Comisiei, care transmitea Consiliului un aviz în termen de trei luni de la data primirii notificării. În termen de patru luni de la data primirii notificării, Comisia decidea cu privire la cerere, cât și la eventualele dispoziții specifice pe care le putea considera necesare.

În *Tratatul privind UE* există actualmente Titlul IV - Dispoziții privind formele de cooperare consolidată. **Articolul 20** (ex-articolele 27 A-27 E, 40-40 B și 43-45 TUE și ex-articolele 11 și 11 A TCE) (EUR-Lex, 2012a). Statele membre care doresc să stabilească între ele o formă de cooperare consolidată în cadrul competențelor neexclusive ale UE pot recurge la instituțiile acesteia și își pot exercita aceste competențe prin aplicarea dispozițiilor corespunzătoare ale tratatelor, în limitele și în conformitate cu procedurile prevăzute în acest articol, precum și cu articolele 326-334 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene. Formele de cooperare consolidată urmăresc să favorizeze realizarea obiectivelor UE, să apere interesele acesteia și să consolideze procesul său de integrare, și ele sunt deschise în orice moment tuturor statelor membre, în conformitate cu articolul 328 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene. Decizia care autorizează o formă de cooperare consolidată se adoptă de Consiliul de Miniștri, în ultimă instanță, atunci când acesta stabilește că obiectivele urmărite prin această cooperare nu pot fi atinse într-un termen rezonabil de UE, în ansamblul său, și în condițiile în care cel puțin două state membre participă la aceasta. Consiliul hotărăște în conformitate cu procedura prevăzută la articolul 329 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene. Toți membrii Consiliului pot participa la dezbateri, dar la vot participă numai membrii Consiliului care reprezintă statele membre participante la o formă de cooperare consolidată. Modalitățile de vot sunt prevăzute de articolul 330 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene. Actele adoptate în cadrul unei forme de cooperare

consolidată sunt obligatorii numai pentru statele membre participante. Acestea nu sunt considerate ca fiind *acquis comunitar* care trebuie acceptat de statele candidate la aderarea la Uniune.

În *Tratatul privind Funcționarea UE* există Titlul III – Formele de cooperare consolidată (EUR-Lex, 2012b).

Articolul 326 (ex-articolele 27 A-27 E, 40-40 B și 43-45 TUE și ex-articolele 11 și 11 A TCE) prevede că formele de cooperare consolidată respectă tratatele și dreptul UE și nu pot aduce atingere pieței interne și nici coeziunii economice, sociale și teritoriale. Formele de cooperare consolidată nu pot să constituie o barieră sau o discriminare în schimburile dintre statele membre ori să provoace o denaturare a concurenței între acestea.

Articolul 327 (ex-articolele 27 A-27 E, 40-40 B și 43-45 TUE și ex-articolele 11 și 11 A TCE) prevede că formele de cooperare consolidată trebuie să respecte competențele, drepturile și obligațiile statelor membre neparticipante. Acestea din urmă nu împiedică punerea lor în aplicare de către statele membre participante.

Articolul 328 (ex-articolele 27 A-27 E, 40-40 B și 43-45 TUE și ex-articolele 11 și 11 A TCE) stipulează că de la data stabilirii lor, formele de cooperare consolidată sunt deschise tuturor statelor membre, sub rezerva respectării eventualelor condiții de participare stabilite prin decizia de autorizare și ele rămân deschise oricând pe durata funcționării lor, sub rezerva respectării, pe lângă condițiile menționate anterior, și a actelor deja adoptate în cadrul lor. Comisia și statele membre participante la o formă de cooperare consolidată asigură promovarea participării unui număr cât mai mare de state membre. Comisia și, după caz, Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate informează periodic Parlamentul European și Consiliul cu privire la evoluția formelor de cooperare consolidată.

Articolul 329 (ex-articolele 27 A-27 E, 40-40 B și 43-45 TUE și ex-articolele 11 și 11 A TCE) arată că statele membre care doresc să stabilească între ele o formă de cooperare consolidată într-unul din domeniile prevăzute în tratate, cu excepția domeniilor de competență exclusivă și a politicii externe și de securitate comune, înaintează Comisiei o cerere precizând domeniul de aplicare și obiectivele urmărite prin forma de cooperare consolidată preconizată. Comisia poate prezenta Consiliului de Miniștri o propunere în acest sens. În cazul în care nu prezintă o astfel de propunere, Comisia comunică statelor membre în cauză motivele pentru care a procedat astfel. Autorizarea de a recurge la o formă de cooperare consolidată menționată la început se acordă de către Consiliul de Miniștri, care hotărăște la propunerea Comisiei și după aprobarea Parlamentului European.

Cererea statelor membre care doresc să stabilească între ele o formă de cooperare consolidată în cadrul politicii externe și de securitate comună este adresată Consiliului de Miniștri și ea se transmite Înalțului Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, care își dă avizul asupra coerenței formei de cooperare consolidată preconizată cu politica externă și de securitate comună a Uniunii, precum și Comisiei, care își dă avizul în special asupra coerenței formei de cooperare consolidată preconizată cu celelalte politici ale Uniunii. Cererea se transmite de asemenea Parlamentului European spre informare.

Autorizarea de a recurge la o formă de cooperare consolidată este acordată prin decizie a Consiliului UE, care hotărăște în unanimitate.

Articolul 330 (ex-articolele 27 A-27 E, 40-40 B și 43-45 TUE și ex-articolele 11 și 11 A TCE). Toți membrii Consiliului de Miniștri pot participa la deliberări, dar la vot participă numai membrii Consiliului care reprezintă statele membre participante la o formă de cooperare consolidată. Unanimitatea se constituie numai prin voturile reprezentanților statelor participante. Majoritatea calificată se definește în conformitate cu articolul 238, alineatul 3.

Articolul 331 (ex-articolele 27 A-27 E, 40-40 B și 43-45 TUE și ex-articolele 11 și 11 A TCE). Orice stat membru care dorește să participe la o formă de cooperare consolidată în curs într-unul dintre domeniile prevăzute la articolul 329 notifică intenția sa Consiliului și Comisiei, iar în termen de patru luni de la data primirii notificării, Comisia confirmă participarea statului membru în cauză. După caz, aceasta constată îndeplinirea condițiilor de participare și adoptă orice măsuri tranzitorii necesare privind aplicarea actelor deja adoptate în cadrul formei de cooperare consolidate. Cu toate acestea, în cazul în care consideră că nu sunt îndeplinite condițiile de participare, Comisia indică dispozițiile ce trebuie adoptate pentru îndeplinirea lor și stabilește un termen pentru a reexamina cererea de participare. La expirarea acestui termen, Comisia reexaminează cererea, în conformitate cu procedura prevăzută. În cazul în care Comisia consideră că în continuare nu sunt îndeplinite condițiile de participare, statul membru în cauză poate sesiza în legătură cu aceasta Consiliul, care se pronunță asupra cererii. Consiliul hotărăște în conformitate cu articolul 330. Acesta poate de asemenea să adopte, la propunerea Comisiei, măsurile tranzitorii prevăzute.

Orice stat membru care dorește să participe la o formă de cooperare consolidată în cadrul politicii externe și de securitate comune notifică intenția sa Consiliului de Miniștri, Înalțului Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate și Comisiei. Consiliul confirmă participarea statului membru în cauză după consultarea Înalțului Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate și după ce a constatat, după caz, îndeplinirea eventualelor condiții de participare, Consiliul, la propunerea Înalțului Reprezentant, poate să adopte de asemenea orice măsuri tranzitorii necesare privind aplicarea actelor deja adoptate în cadrul formei de cooperare consolidată. Cu toate acestea, în cazul în care consideră că nu sunt îndeplinite condițiile de participare, Consiliul indică dispozițiile care trebuie adoptate pentru îndeplinirea acestor condiții și stabilește un termen pentru reexaminarea cererii de participare. Consiliul hotărăște în unanimitate și în conformitate cu articolul 330.

Articolul 332 (ex-articolele 27 A-27 E, 40-40 B și 43-45 TUE și ex-articolele 11 și 11 A TCE). Cheltuielile care rezultă din punerea în aplicare a unei forme de cooperare consolidată, altele decât costurile administrative necesare instituțiilor, sunt în sarcina statelor membre participante, cu excepția cazului în care Consiliul, hotărând în unanimitate, după consultarea Parlamentului European, decide altfel.

Articolul 333 (ex-articolele 27 A-27 E, 40-40 B și 43-45 TUE și ex-articolele 11 și 11 A TCE). În cazul în care o dispoziție a tratatelor, care poate fi aplicată în cadrul unei forme de cooperare consolidată, prevede adoptarea în unanimitate a hotărârii, Consiliul, hotărând în unanimitate în conformitate cu condițiile prevăzute la articolul 330, poate adopta o decizie

care să prevadă faptul că acesta va hotărî cu majoritate calificată. În cazul în care o dispoziție a tratatelor, care poate fi aplicată în cadrul unei forme de cooperare consolidată, prevede adoptarea de către Consiliu a actelor în conformitate cu o procedură legislativă specială, Consiliul, hotărând în unanimitate în conformitate cu condițiile prevăzute la articolul 330, poate adopta o decizie care să prevadă faptul că acesta va hotărî în conformitate cu procedura legislativă ordinară. Consiliul hotărăște după consultarea Parlamentului European. Primele aliniate nu se aplică deciziilor care au implicații militare sau în domeniul apărării.

Articolul 334 (ex-articolele 27 A-27 E, 40-40 B și 43-45 TUE și ex-articolele 11 și 11 A TCE). Consiliul de Miniștri și Comisia asigură coerența acțiunilor întreprinse în cadrul unei forme de cooperare consolidată, precum și coerența acestor acțiuni cu politicile Uniunii, și cooperează în acest scop.

După intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona au existat câteva exemple de realizări pe baza cooperării consolidate: a) Regulamentul (UE) al Consiliului nr 1259/2010 din data de 20 decembrie 2010, de asemenea cunoscut sub numele de Regulamentul Roma III, intrat în vigoare în cele 14 state participante la 21 iunie în 2012, referitor la divorțul cuplurilor transnaționale; b) Brevetul unitar, sau *un brevet european cu efect unitar*, este al doilea caz de cooperare consolidată adoptat de Consiliu, Comisia Europeană și Parlamentul European (inițial erau 25 de state), dar și cu participarea Consiliului European, și care a semnat Acordul privind Tribunalul Unic de Brevete; c) Regimurile de proprietate ale cuplurilor internaționale, ariile de competență, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea deciziilor acoperind atât materia regimurilor matrimoniale, cât și consecințele patrimoniale ale parteneriatului înregistrat, prin intermediul Regulamentului UE 2016/1103 pentru cuplurile căsătorite și Regulamentului UE 2016/1104 pentru parteneriatele înregistrate, ambele se vor aplica integral de la 29 ianuarie 2019; d) Taxa pe tranzacțiile financiare propusă de 11 state membre, aprobată de Comisie și de Parlamentul European (propunere revizuită de Comisie) în iulie 2013, dar încă neintrodusă de statele respective.

În ceea ce privește cooperarea structurată permanentă în domeniul apărării, ea se poate desfășura pe baza unor criterii prevăzute într-un protocol special, care incumbă statelor participante următoarele:

- să coopereze și să armonizeze cerințele și resursele în domeniile legate de achiziționarea de echipamente de apărare, de cercetare, de finanțare și de utilizare, în special programele și inițiativele Agenției Europene de Apărare (de exemplu, Codul de conduită privind achizițiile publice de apărare);

- să aibă capacitatea de a furniza, fie la nivel național sau ca o componentă a grupurilor multinaționale de forțe, unități de luptă pentru misiunile planificate, structurate pe plan tactic ca un grup de luptă, cu elemente de susținere, inclusiv transportul (transportul aerian, maritim) și logistică, într-o perioadă de 5 până la 30 de zile, în special, ca răspuns la solicitările Organizației Națiunilor Unite, și care pot fi menținute pentru o perioadă inițială de 30 de zile și ce poate să fie prelungită până la cel puțin 120 de zile;

- să fie capabile să ducă în termenele de mai sus sarcinile de operațiuni comune de dezarmare, misiunile umanitare și de salvare, sarcini de consultanță militară și de asistență,

sarcini de prevenire a conflictelor și de menținere a păcii, sarcini ale forțelor de luptă pentru gestionarea crizelor, inclusiv instaurarea păcii și stabilitatea post-conflict.

3. Impactul Brexit-ului asupra revigorării conceptului Europei cu mai multe viteze

Deși a părut o mare surpriză, Brexit-ul a fost anunțat de mult timp prin diferențele mari de opinie privind viteza integrării europene între Marea Britanie, pe de o parte, și tandemul franco-german, pe de altă parte. Nu trebuie uitat că încă de pe vremea când prim-ministru era Margaret Thatcher (1979-1990), aceasta dorea ca totuși Comunitatea Europeană să fie doar o zonă de comerț liber și de concurență liberă și se opunea față de federalizarea și transferului de suveranitate, iar în 1995 a obținut un rabat al contribuției anuale a Marii Britanii la bugetul comunitar, care a fost de 6,2 miliarde de euro în 2015.

La Maastricht, Marea Britanie nu a acceptat să intre în UEM și nici să adopte Protocolul Social. Iată de ce mass-media occidentală a folosit frecvent termenul de Europă cu două viteze, evitat sau chiar negat de liderii marilor puteri europene, pe baza sistemului de „opting out” convenit la Maastricht, care permitea Marii Britanii și altor state membre să frâneze viteza procesului de integrare europeană. Evaluarea politică a acestui proces a avut o conotație negativă, vitezele diferite de integrare fiind considerate de liderii europeni drept un fenomen dăunător pentru procesul de omogenizare și de coeziune din cadrul UE, cu principalul pivot reprezentat de politica de dezvoltare regională.

În timp ce mass-media britanică a criticat procesul de accelerare a integrării și a menținut tot timpul un euroscepticism ridicat în Anglia, mass-media germană a criticat frânarea procesului de integrare europeană de către Marea Britanie. Britanicii au fost criticați, inclusiv de analiști britanici, pentru că nu au folosit expertiza deosebită din domeniul militar și al securității pentru a susține progresul integrării în acest domeniu. Marea Britanie a intrat în Comunitatea Europeană în 1973, când prim-ministru era conservatorul Edward Heath. În 1975, premierul laburist Harold Wilson a organizat un referendum pe tema rămânerii în Comunitate și 66% din voturi au fost pentru continuarea drumului european. Ulterior, conservatorii s-au dovedit mai reticenți față de progresul integrării, în timp ce laburiștii, mai ales sub conducerea lui Tony Blair, au avut o atitudine proeuropeană mai pronunțată. Conceptul Europei cu două viteze vehiculat intens de mass-media europeană, mai cu seamă de cea britanică, nu a fost agreat prea mult nici la nivelul instituțiilor europene, nici la nivelul liderilor naționali. Nu trebuie uitat că însuși premierul britanic conservator John Major, urmașul lui Margaret Thatcher, a promovat conceptul Europei à la carte, care pentru el însemna un anumit grad de flexibilitate și diferențiere, însă Europa cu mai multe viteze sau Europa cercurilor concentrice ar fi reprezentat un mare pericol pentru coeziunea UE pentru că se crea o diferențiere prea mare între statele membre.

Pentru Germania și Franța, care au promovat prin mai mulți politicieni diverse concepte legate de integrarea diferențiată (flexibilă), Europa cu două viteze era o realitate palpabilă după Maastricht și era chiar creația Marii Britanii care nu a dorit să intre în Zona euro și nici să adopte agenda socială a UE. Pentru euroscepticii britanici, Europa cu două

viteze era binevenită pentru că permitea Marii Britanii să-și protejeze mai bine interesele naționale și să nu se angajeze pe drumul federalizării Europei; de asemenea, ei mizau pe un eșec al proiectului uniunii monetare, ceea ce nu s-a întâmplat. Politicienii britanici au acționat de multe ori sub presiunea mass-mediei britanice și au preferat să evite subiectele delicate ale integrării fiscale, sociale și politice, insistând pe menținerea integrării în sfera liberei circulații a bunurilor și capitalurilor și nesuștinând libera circulație a persoanelor. Politicienii germani care au renunțat complet la naționalism au fost principalii promotori ai integrării politice, îndeosebi pe calea federalizării, în timp ce pentru cei francezi țelul era crearea unei supraputeri economice comparabile cu SUA.

În acest deceniu, profitând poate și de consecințele nefaste ale crizei financiare, ale crizei datoriilor publice din Zona euro, ale presiunii emigranților musulmani și ale amenințărilor și atacurilor teroriste, David Cameron și Partidul Conservator au câștigat alegerile pentru că au promovat sistematic o anumită detașare de UE și ideea, atât de dragă euroscepticilor și mass-mediei britanice, că UE, prin birocrăția sa, prin persoane nealese și numite prin aranjamente politice, decid în legătură cu soarta economică a Marii Britanii. După ce a câștigat a doua oară alegerile, David Cameron a promis din nou organizarea referendumului de exit, mai ales că în noiembrie 2015 a încercat să renegocieze cu președintele Consiliului European, Donald Tusk, o modificare a Tratatului de la Lisabona pe teme privind imigrația, suveranitatea, guvernanta economică și competitivitatea, însă fără niciun succes, iar acest eșec a oferit britanicilor o nouă dovadă că UE nu este deschisă absolut deloc spre reforma politicilor stabilite la Bruxelles, ceea ce a creat un nou sentiment favorabil Brexit-ului. Cu toate concesiile importante făcute ulterior de Bruxelles, Cameron a optat pentru organizarea referendumului cu credința că britanicii vor alege să rămână în UE, dar rezultatul a fost exitul și datorită contribuției semnificative a populiștilor naționaliști din UK Independence Party (UKIP).

Privind realist lucrurile, Brexit-ul pare un eveniment dramatic, prima ieșire a unei țări din UE și un început de fragmentare politică a UE, dar poate fi privit mai degrabă ca un eveniment pozitiv, de înlăturare a unui obstacol permanent din calea progresului integrării europene. Stratfor consideră că partidele eurosceptice din Europa vor vedea în Marea Britanie un exemplu demn de urmat și vor încerca să organizeze referendumuri similare. Dacă pe termen scurt naționaliștii din vestul și centrul Europei au câștigat ceva teren și la fel partidele eurosceptice, încurajați și de atitudinea oarecum ostilă a președintelui Trump față de Comunitatea Europeană, pe termen lung principalele efecte ale referendumului britanic vor fi de ordin geopolitic, întrucât fără Marea Britanie ca membră a UE balanța tinde să se încline dinspre economiile liberale mai deschise din nordul UE spre economiile mai protecționiste din sudul și centrul UE, ultimele fiind mai predispuse la naționalism și mai reticente față de integrarea politică și față de accelerarea vitezei de integrare. O Uniune Europeană fără Marea Britanie este, fără îndoială, mai puțin relevantă la nivel internațional, întrucât blocul pierde unul dintre puținii membri care deține o prezență globală reală în domeniul militar, diplomatic și economic.

Situația dificilă prin care trece UE după Brexit poate fi explicată și prin faptul că, în ultimul deceniu, beneficiile apartenenței la UE și ale globalizării nu au fost resimțite aproape

deloc la baza societății, au fost doar iluzorii sau mult prea mici pentru a conta, în schimb ele s-au concentrat tot mai mult la vârful piramidei, acolo unde cei bogați au devenit și mai bogați. De asemenea, apare tot mai evidentă criza elitelor politice (europene și naționale) în conducerea și reformarea UE, în ralierea sau implicarea cetățenilor la/în guvernanta europeană, în promovarea și reformarea Europei Sociale, în combaterea inegalităților sociale și a practicilor evazioniste, antisociale și antiecologice ale corporațiilor, în soluționarea marilor probleme economice, în contracararea mișcărilor populiste, naționaliste, xenofobe, anti-imigrație, islamofobe, în prevenirea atacurilor teroriste și controlul eficace al enclavelor islamice radicalizate.

Intr-un studiu publicat de Fondul Monetar Internațional, în mai 2016, intitulat „*Neoliberalismul: supraapreciat?*” sunt acuzate neoliberalismul, globalizarea și deschiderea financiară pentru că au cauzat nu numai inegalitate, ci și instabilitatea piețelor și se sugerează că marile corporații, care practică o evaziune deșănțată și își transferă de regulă profiturile prin paradisuri fiscale, ar trebui să redistribuie profiturile mult mai mult decât până acum în favoarea forței de muncă (IMF, 2016). Îngrijorător este faptul că în lumea occidentală schimbările recente din economie nu au adus beneficii celor mulți; dimpotrivă 70% dintre familiile din 25 de state dezvoltate și-au văzut veniturile stând pe loc sau scăzând în ultimul deceniu, ceea ce conduce la acumularea unei periculoase stări de revoltă. Modul în care se distribuie veniturile în societatea capitalistă contemporană demonstrează o împărțire inechitabilă între capital și forța de muncă, cu efecte deosebit de perverse asupra componentelor cererii agregate.

După Brexit, miniștrii de externe ai Franței și Germaniei au prezentat în fața grupului de la Vișegrad un plan de a transforma statele UE într-un superstat gigant, în care țările membre ar trebui să renunțe la armata proprie sau la banca națională. Conform acestor propuneri radicale, statele membre ale UE urmau să-și piardă dreptul de a avea propria armată, propriul cod penal, propriul sistem fiscal și propria banca națională, iar aceste puteri ar fi urmat să fie transferate la Bruxelles. Statele UE ar pierde, de asemenea, controlul pe care îl mai au asupra propriilor granițe, inclusiv dreptul de a aplica proceduri naționale cu privire la primirea și relocarea refugiaților. Această inițiativă intempestivă sugera intenția liderilor Franței și Germaniei de a profita oarecum rapid de pe urma ieșirii Marii Britanii din UE pentru a dinamiza sau accelera procesul de integrare. În partea introductivă a documentului, se afirma că *țările noastre împărtășesc un destin comun și un set comun de valori care dau naștere unei uniuni și mai puternice între cetățenii noștri. Prin urmare, vom depune eforturi pentru o uniune politică în Europa și îi invităm pe ceilalți europeni să participe la acest demers.* Totuși trebuie remarcată contradicția dintre această propunere îndrăzneță și riscantă și ideea avansată anterior la reuniunea statelor fondatoare ale UE privind flexibilizarea Europei, adică o nouă formulă de Europă à la carte, cu geometrie variabilă, cu politici din care statele să le aleagă pe cele pe care le doresc administrate la nivel comunitar, dincolo de cele patru libertăți și Europa Economică, care ar putea să fie o soluție de moment pentru evitarea colapsului blocului comunitar și a unor alte exituri.

Grupul de la Vișegrad a răspuns planului propus cu precizarea încrederii în importanța unei reflecții politice strategice care va permite analizarea stării actuale a UE și

identificarea priorităților majore pentru viitor, considerând că este necesară concentrarea pe două priorități: prima ar fi susținerea principiilor de cooperare sinceră și a echilibrului instituțional, așa cum se desprinde el din tratate, inclusiv cu rolul major al Consiliului European de a oferi Uniunii forța necesară pentru dezvoltare și pentru definirea direcțiilor și priorităților politice generale, iar a doua ar fi întărirea rolului parlamentelor naționale, cu respectarea strictă a principiilor subsidiarității și proporționalității.

La 31 ianuarie 2017, înaintea summitului informal al Consiliului European de la Malta, președintele acestuia, Donald Tusk, a identificat trei amenințări principale, periculoase pentru stabilitatea Europei: a) noua situație geopolitică creată de China, Rusia și noua președinție a SUA; b) situația internă din cadrul UE, caracterizată printr-o creștere a sentimentului naționalist, tot mai xenofob; c) starea de spirit a elitelor proeuropene, oglindită de scăderea încrederii în integrarea politică, influența la argumente populiste și îndoiala față de valorile fundamentale ale democrației liberale.

La 1 martie 2017, președintele Comisiei Europene, Jean Claude Juncker, a dat publicității Cartea Albă în fața Parlamentului European (Comisia Europeană, 2017). Ea reprezintă doar un proiect, ce va fi urmat de ample dezbateri la toate nivelurile guvernantei UE, primele concluzii vor fi trase la finele anului de Consiliul European, iar acțiunile vor continua până la alegerile pentru Parlamentul European, din iunie 2019. Deși este cea mai mare piață unică din lume și are a doua monedă ca importanță, Europa este în declin ca poziție pe plan mondial: acum o sută de ani avea un sfert din populația lumii și aproape jumătate din PIB mondial, iar acum are 6% din populație și un sfert din PIB. Există o moștenire grea lăsată de criza recentă din cauza redresării inegale și a șomajului ridicat, mai ales în rândul tinerilor, modelul social european fiind în mare pericol. În plus, există incertitudini mari privind soarta comerțului liber, a multilateralismului, a globalizării, ca și în privința problemelor generate de îmbătrânirea populației, sustenabilitatea protecției sociale, regândirea sistemelor de educație și de învățare, reducerea poluării, dezvoltarea energiilor regenerabile, fluxurile de migranți și încrederea cetățenilor în instituții (europene și naționale).

Juncker a prezentat cele 5 scenarii privind evoluția UE până în 2025:

- Scenariul 1: **Continuând pe același drum.** Uniunea Europeană se axează pe realizarea agendei sale de reforme pozitive, cu accent pe problemele economice.
- Scenariul 2: **Accent exclusiv pe piața unică.** Uniunea Europeană se reaxează treptat pe piața unică, cu diferențele și divergențele de rigoare între statele membre.
- Scenariul 3: **Cei care doresc mai mult, realizează mai mult (Europa cu două viteze).** Uniunea Europeană permite cooperarea mai strânsă între statele membre care doresc să realizeze mai mult în anumite domenii, cum ar fi apărarea, securitatea internă, impozitarea sau aspectele sociale.
- Scenariul 4: **Mai puțin dar mai eficient.** UE se axează pe obținerea de rezultate mai multe și cu mai mare rapiditate în anumite domenii de politică, acționând mai puțin în alte domenii. Prioritate va fi acordată pentru inovare, comerț, securitate, migrație, gestionarea frontierelor și apărare.
- Scenariul 5: **Mult mai mult împreună.** UE decide să realizeze mult mai mult, colaborând în toate domeniile de politică, prioritate fiind acordată uniunilor: Uniunea

Europeană a Apărării, uniunea fiscală, uniunea financiară, uniunea energetică, finalizarea pieței unice.

Juncker constată că există progrese remarcabile înregistrate în ultimii 60 de ani, realizate și prin gruparea sau transferul de suveranitate, dar izolarea, diviziunea, fragmentarea pot avea consecințe nefaste. Există multe oportunități și multe provocări în fața UE, dar urmează dezbateri intense și documente de reflecție ale Comisiei pe teme privind dezvoltarea dimensiunii sociale a Europei, aprofundarea uniunii economice și monetare, pe baza Raportului celor cinci președinți, din iunie 2015, valorificarea oportunităților globalizării, viitorul apărării Europei, viitorul finanțelor UE, iar raportul privind Starea Uniunii al lui Juncker din 2017 va conține probabil multe idei valoroase pentru viitorul parcurs al UE și pentru dezbaterile necesare stabilirii sale.

Statele aparținând nucleului dur sau fondator al Comunității Europene și-au exprimat clar intenția de avansa mai rapid în domeniul integrării. Spre exemplu, la 6 martie 2017 liderii Germaniei, Franței, Italiei, Spaniei s-au întâlnit la Palatul Versailles, în vederea continuării aprofundării integrării europene, declarându-se favorabili planului Comisiei Europene privind gradele diferite de cooperare la nivel comunitar (Euronews, 2017). Cancelarul german Angela Merkel a declarat că *„unele țări trebuie să aibă curajul să meargă înainte chiar dacă nu toată lumea vrea să participe, iar o Europă cu mai multe viteze este necesară, altfel probabil s-ar crea un blocaj. Trebuie să existe mereu deschidere spre alții, nimeni nu trebuie exclus, dar nu trebuie forțată toată lumea să participe la orice proiect european. Dacă Europa rămâne blocată și nu se mai dezvoltă, atunci acest proiect al păcii ar putea ajunge să fie în pericol mai rapid decât s-ar aștepta cineva. Trebuie să avem curajul să acceptăm că anumite țări avansează mai rapid decât altele, fără ca acest lucru să însemne o oprire pentru cei care au acumulat întârzieri.”*

4. Declarația de la Roma

Întruniți la Roma, la 25 martie 2017, pentru a aniversa 60 de ani de la încheierea Tratatului Comunității Economice Europene, membrii Consiliului European au adoptat o declarație în care se vorbește de edificarea unității Europei ca un proiect îndrăzneț, cu o viziune pe termen lung de reconstruire a continentului care a reușit realizarea unei Uniuni unice, cu instituții comune și valori puternice, o comunitate a păcii, a libertății, a democrației, a drepturilor omului și a statului de drept, o forță economică majoră cu niveluri neegale ale protecției sociale și bunăstării (Consiliul European, 2017). Totuși, Uniunea Europeană se confruntă în prezent cu provocări fără precedent, atât externe, mondiale, cât și interne: conflicte regionale, terorism, presiuni crescânde exercitate de migrație, protecționism și inegalități sociale și economice.

Se dorește o Uniune Europeană mai puternică și mai rezilientă, prin mai multă unitate și solidaritate între membrii săi și prin respectarea normelor comune, iar unitatea de acțiune oferă cele mai mari șanse de a influența dinamica mondială și de a apăra interesele și valorile comune. Se exprimă intenția unei acțiuni comune, *cu ritmuri și intensități diferite acolo unde va fi necesar, dar mergând în aceeași direcție, așa cum s-a făcut în trecut, în conformitate*

cu tratatele și păstrând ușa deschisă celor ce doresc să se alăture mai târziu. UE este nedivizată și indivizibilă, iar pentru următorii zece ani se dorește o Uniune care să ofere siguranță și securitate, să fie prosperă, competitivă, durabilă și responsabilă din punct de vedere social și să aibă voința și capacitatea de a juca un rol principal în lume și de a modela globalizarea, în care cetățenii să beneficieze de noi oportunități de dezvoltare culturală și socială și de creștere economică. Uniunea rămâne deschisă acelor țări europene care respectă valorile ei și care se angajează să le promoveze. Membrii Consiliului European își afirmă angajamentul față de Agenda de la Roma și se angajează să acționeze în direcția următoarelor obiective:

1. ***O Europă sigură și securizată***, prin securizarea frontierelor, printr-o politică în domeniul migrației eficientă, responsabilă și durabilă, prin combaterea fermă a terorismului și criminalității organizate.

2. ***O Europă prosperă și durabilă***, prin creștere economică și locuri de muncă, printr-o piață unică solidă, conectată și în dezvoltare, printr-o monedă unică stabilă și mai consolidată, care să sprijine creșterea, coeziunea, competitivitatea, inovarea și schimburile, printr-o creștere susținută și durabilă pe bază de investiții, reforme structurale și eforturi către finalizarea uniunii economice și monetare, prin convergența economiilor, prin asigurarea unei energii sigure și accesibile, printr-un mediu curat și sigur.

3. ***O Europă socială***, bazată pe progresul economic și social, pe coeziune și convergență, care ține seama de diversitatea sistemelor naționale și de rolul-cheie al partenerilor sociali, care promovează egalitatea între femei și bărbați, precum și drepturi și șanse egale pentru toți, care combate șomajul, discriminarea, excluziunea socială și sărăcia, care pune accent pe educația și formarea tinerilor și pe asigurarea de locuri de muncă pentru ei, care păstrează patrimoniul cultural și promovează diversitatea culturală.

4. ***O Europă mai puternică pe scena mondială***, care dezvoltă și extinde parteneriatele, care promovează stabilitatea și prosperitatea în vecinătatea sa imediată, care își asumă mai multe responsabilități legate de crearea unei industrii a apărării mai competitive și integrate, care consolidează securitatea și apărarea comune, inclusiv în cooperare și complementaritate cu NATO, care alături de ONU susține un sistem multilateral bazat pe norme, promovează valorile sale și își protejează cetățenii și care promovează comerțul liber și echitabil și o politică globală pozitivă privind schimbările climatice.

Viitorul Europei depinde de instituțiile comune, de eforturile parlamentelor naționale, de interacțiunea nivelurilor guvernantei europene, de respectarea principiului subsidiarității, de consolidarea potențialului de inovare și de creștere economică a Europei, de implicarea UE cât mai mult în chestiuni majore și cât mai puțin în cele neînsemnate, de promovarea unui proces decizional democratic, eficace și transparent, precum și de asigurarea unor rezultate mai bune ale guvernantei comunitare.

5. Discursul președintelui Consiliului European

Donald Tusk, reales recent președinte al Consiliului European, în pofida opoziției Poloniei, a apreciat că pe vremea Cortinei de Fier exista într-adevăr o Europă cu două viteze,

iar acum 60 de ani predecesorii nu au discutat despre mai multe viteze, nu s-au preocupat de exituri și în pofida tuturor circumstanțelor tragice ale istoriei au pus toată credința lor în unitatea Europei. Nu ar trebui să ne pierdem încrederea în scopul unității Europei care a devenit o realitate, nu ar trebui să fim plictisiți sau obosiți de ea. Europa ca entitate politică, fie va fi unită, fie nu va fi deloc, și numai o Europă unită poate fi o Europă suverană în raport cu restul lumii. O Europă suverană garantează independența națiunilor sale, garantează libertatea cetățenilor săi. Unitatea Europei nu este un model birocratic, ci este un set de valori comune și de standarde democratice. Astăzi nu ar fi suficient pentru a apela doar la unitate și pentru a protesta față de mai multe viteze, ci este mult mai important să fie respectate regulile comune, cum ar fi drepturile omului și libertățile civile, libertatea de exprimare și libertatea de întrunire, control și echilibru, și statul de drept pentru că aceasta este adevărata temelie a unității europene. Uniunea după Roma ar trebui să fie, mai mult decât înainte, o Uniune a acelorași principii, o Uniune a suveranității externe, o Uniune a unității politice. Liderii politici actuali trebuie să demonstreze că sunt lideri adevărați ai Europei, căora le pasă de această mare moștenire din partea eroilor integrării europene din urmă cu 60 de ani.

6. Discursul președintelui Comisiei Europene

Președintele Comisiei Europene, Jean Claude Juncker, și-a reafirmat angajamentul pentru o Uniune nedivizată și indivizibilă, pentru ca europenii să rămână uniți și să facă față împreună provocărilor cu care se confruntă, cu scopul de transmite mai departe generațiilor viitoare o Europă mai prosperă, mai socială și mai sigură, dar și o Uniune de solidaritate, care este puternică, care este generoasă, atât în interior, cât și în exterior, o Europă care preia provocările majore ale zilei și care nu se pierde în detalii. Provocările de astăzi nu sunt în nici un fel comparabile cu cele cu care s-au confruntat părinții fondatori.

Juncker crede că în Asia și Africa Europa arată mai bine decât se vede de la Bruxelles și din alte părți ale ei. După secole de experiență tragică și sângeroasă, după două războaie devastatoare, Europa a găsit puterea asigurării unei păci aproape eterne. Astăzi, există 40 de conflicte armate în întreaga lume, dar nici unul dintre ele pe teritoriul Uniunii Europene. După atât de multe războaie, după atâtea bătălii, ar trebui să fim foarte mândri de Europa păcii de azi. Din păcate generațiile tinere nu au o deschidere foarte mare privind această veșnică dilemă europeană între război și pace, dar generațiile în vârstă își aduc aminte cum părinții și bunicii au luptat în cele două conflicte majore. Începând cu ei, alte două generații au contribuit la asigurarea unei păci durabile pe continent, s-a stabilit cea mai mare piață internă din lume, s-a introdus moneda unică, s-au integrat popoarele din Europa Centrală și de Est, și aceasta a însemnat răbdare, voință, perseverență, fiind nevoie de această determinare pentru un parcurs lung și pentru concretizarea unor mari ambiții.

7. Discursul președintelui Klaus Johannis la Roma

Președintele Klaus Johannis a apreciat că textul Declarației de la Roma este unul pozitiv și echilibrat, în acord cu poziția promovată de România cu privire la viitorul Europei.

Au fost preluate și preocupările exprimate de România în cadrul negocierilor privind cooperarea consolidată și a fost inclusă și o referire suplimentară la coeziune în ceea ce privește o Europă prosperă și sustenabilă. Menționarea în textul final al Declarației de la Roma a conceptului de cooperare consolidată este făcută strict în limitele prevederilor actualului Tratat al Uniunii, obiectivul fiind ca toate statele să acționeze împreună. În plus, textul Declarației menționează că ușa rămâne deschisă pentru statele membre care doresc să se alăture mai târziu acestor forme de cooperare consolidată.

Cu siguranță, nu se doresc pași înapoi de la ceea ce s-a realizat până acum. Este important ca Uniunea să evolueze permanent în sensul consolidării acelor politici care asigură fundamentul și eficiența Uniunii, cum ar fi piața internă cu cele patru libertăți fundamentale, politica de coeziune, politica de extindere și politica de vecinătate. O Uniune mai puternică înseamnă, fără îndoială, și o Uniune mai aproape de cetățeni și, din această perspectivă, o funcționare mai eficientă a instituțiilor europene este condiționată de mecanisme mai transparente și proceduri mai simple, care să devină cât mai curând o realitate pentru oameni.

Pentru România este important ca țara noastră să își mențină, cu realism și consecvență, prioritățile de agendă și să se implice activ în continuarea și consolidarea acelor politici care pot contribui semnificativ la reducerea decalajelor existente în cadrul Uniunii Europene. La începutul anului 2019, România va exercita, pentru prima dată, Președinția Consiliului Uniunii Europene pentru o perioadă de 6 luni, ceea ce reprezintă, fără îndoială, o oportunitate. România își va stabili prioritățile pentru acea perioadă, în care va avea ocazia de a promova interesul european prin medierea unor poziții comune, consensuale, între statele membre, dar și de a demonstra viziunea proprie a României în identificarea unor soluții de compromis, capabile să avanseze proiectul european. Obiectivul major al României este acela al unei Uniuni unite și coezive în acțiunile sale interne și externe, o Uniune care are capacitatea de a juca un rol-cheie la nivel global. Acestea sunt și așteptările cetățenilor, care își doresc o Europă puternică, incluzivă, bazată pe principii și norme. Oamenii se raportează în continuare la aceleași valori pe care s-a construit Uniunea Europeană și este misiunea liderilor politici de a demonstra că există viziunea de a duce mai departe proiectul comun și de a recâștiga încrederea în viitorul unei Europe unite. Aceasta este principala modalitate prin care se pot contracara tendințele eurosceptice, xenofobe și radicale.

Președintele Klaus Johannis și-a exprimat convingerea că se poate depăși această perioadă de incertitudine, înțelegând mesajul clar de coeziune care a fost dat la Roma, un mesaj care, dincolo de diferențele de viziuni între statele membre cu privire la modul de integrare, relevă dorința tuturor de a continua acest proiect de succes.

8. Concluzii

România s-a poziționat ferm, prin declarația președintelui Klaus Johannis, împotriva ideii unei Europe cu mai multe viteze sau a unei Uniuni a cercurilor concentrice, care ar putea produce dezmembrarea UE, cu opinia că țara noastră se va ralia planurilor nucleului dur, acceptând și cedarea de mai multă suveranitate. Și reprezentanții PSD și PNL s-au exprimat pentru ample consultări și pentru stabilirea unei viziuni comune, pentru susținerea principiilor

egalității și solidarității statelor membre ale UE, pentru respingerea scenariului Europei cu două viteze, pentru unitatea de acțiune și nu pentru crearea de alianțe conjuncturale. Fostul prim-ministru Dacian Cioloș consideră că nu este suficient doar să respingem conceptul Europei cu mai multe viteze, ci trebuie să ne asumăm un parcurs în cadrul UE, să venim cu propuneri concrete și cu propria noastră contribuție la dezbateră privind viitorul Europei.

Pe plan extern, România ar trebui să-și caute aliați în susținerea poziției și intereselor sale, în rândul statelor nou intrate, ea ar trebui fie să adere la grupul de la Vișegrad, așa cum a anunțat că intenționează și Bulgaria, fie să constituie împreună cu Bulgaria și Croația un nou grup de influență în cadrul UE, fie să încerce constituirea unei alianțe a statelor central și est europene, cu participarea țărilor baltice și eventual includerea Greciei și a Ciprului. Situația pe o poziție singulară nu face decât să reliefeze poziția sa marginală în cadrul UE și să-i asigure doar succese limitate și parțiale, după cum a demonstrat și eșecul intrării în spațiul Schengen. Apelul făcut de unii politicieni români la un statut sau tratament egal al României în raport cu celelalte state membre ale UE ne arată că suntem pe o poziție oarecum vulnerabilă, că practic suntem tutelați și monitorizați de instituțiile europene, cum sunt Comisia Europeană și Parlamentul European, și că trebuie să adoptăm poziții proactive bine fundamentate, să întreprindem intense activități și acțiuni de ordin strategic și diplomatic, să punem la punct un cadru flexibil și puternic de lobby instituțional în favoarea României în raport cu principalele instituții de decizie din UE, acțiuni asociate unor eforturi și sacrificii de asumare, începând cu elitele politice și intelectuale, dar implicând manifestarea unei noi dimensiuni civice la nivelul întregii societăți.

Ar trebui să valorificăm în mod inteligent poziția pe care o vom deține la președinția Consiliului UE din semestrul I 2019, prin inițiative concrete (una sau două inițiative majore), legate de politici de mare interes pentru noi, cum ar fi coeziunea și/sau reindustrializarea. Trebuie insistat pe continuarea politicilor de coeziune, de convergență, pe baza principiului solidarității, care să permită apropierea nivelurilor de dezvoltare între statele membre, ar trebui să stabilim un calendar mai precis de adoptare a monedei unice, cum ar fi anul 2025, să trecem rapid la îndeplinirea procesului de regionalizare, inclusiv de creare a structurilor guvernantei regionale.

România trebuie să sprijine definitivarea unui concept realist și unitar de securitate europeană, îndeosebi prin crearea Uniunii Europene a Apărării, a unei armate comune și a unei industrii puternice de armament, dezvoltarea unui sistem de alarmare rapidă în raport cu toate tipurile de criză și conflicte la nivel internațional.

Este nevoie de simplificarea regulilor și procedurilor hiper-birocratice, în special în cazul gestionării programelor privind fondurile europene, atât la nivel european, cât mai ales la nivel național, precum și de reducerea cheltuielilor excesive și ridicarea nivelului de eficiență a unor instituții europene considerate de publicul larg drept prea costisitoare, mai ales ale Parlamentului European. Se impune și creșterea rolului și a influenței societății civile organizate pentru o contribuție sporită la toate nivelurile guvernantei comunitare, pentru promovarea drepturilor sociale și cetățenești, combaterea corupției și evaziunii, implementarea dezvoltării durabile, reformarea și modernizarea întregului sistem educațional european.

Referințe bibliografice

- Comisia Europeană (2017), Cartea Albă privind viitorul Europei, 1 martie.
- Consiliul European (2017), Declarația de la Roma, 25 martie.
- Debating Europe (2017), Arguments for and against a multi-speed Europe. Disponibil la: www.debatingeurope.eu/focus/arguments-for-and-against-a-multi-speed-europe
- Declarația de presă a președintelui României de la Roma (2017). Disponibil la: <http://www.presidency.ro/ro/media/agenda-presedintelui/declaratie-de-presa1490442889>.
- Euronews (2017), France hosts mini EU summit in Versailles, 6 March.
- EUR-Lex (2012a), Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 20. Disponibil la: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT>.
- EUR-Lex (2012b), Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, Articles 326-334. Disponibil la: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT>.
- Grevi, G. (2004), Flexible means to further integration, Integrating Europe, Multiple Speeds-One Direction?, EPC Working Paper No.9, Bruxelles, April.
- IMF (2016), Neoliberalism: Oversold? Finance & Development, June 2016, Vol. 53, No. 2. Disponibil la: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2016/06/ostry.htm>
- Prisecaru, P. (2006), Europa cu 2 viteze, Rolul cooperării întărite în promovarea integrării flexibile, Editura ERA, București.

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Prisecaru, P. (2017). Europa cu două viteze și poziția României. *Revista de Economie Mondială*, 9(2), pp. 49-66
